

Bedegi Győző

A város és árnyéka

Salgótarjánban lakni mazochizmus, élni bűvészet, meghalni kegyelem – mondja ismerősöm, és apró keresztet rajzol a kocsmasztalra, a kilöttyent vörösbor foltjaiba mártogatva ujját. – Meg kellene nézned az idegéri kolónia lakásokat – folytatja. – Ha létezik legalul, akkor azt ott megtalálod. *Günter Wallraff* lehet, hogy onnan vette a riportkötete címét – mosolyodik el és mélyen a szemembe néz, kutatva olvastam-e a világhírré szert tett könyvet.

Kíváncsivá tesz. Nem a rémtörténeteivel, amelyek leghátborzongatóbbja egy láncra kötött vikendházat őrző kutya lefejezéséről és darabjainak kiszögeléséről szól, még kevésbé az eltűnt káposzták, sárgarépák, karfiolok esetével, hanem a Bereczki Máté úti viszonyok esetelésével.

Salgótarjánról, a negyvenhatezerre csappant lakosú nógrádi megyeszékhelyről tudni kell, hogy három úgynevezett „kemény helye” van. Zagyvapálfalván a Zöldfa és a Hársfa út, aztán a Zagyva rakodó és végül Idegér. Mindhárom arról híresült el, hogy az önkormányzat birtokában maradt bérlakások nagy része ezekben az utcákban, településrészekben található és az egykor a város közepén terpeszkedő Cigánydomb putrilakóinak széttelepítési kudarcát szimbolizálják.

A mese nagyon egyszerű. A városfejlesztés a hatvanas évek végén, a hetvenesek elején elérte a Cigány dombot. Egy darabig kerülgette, aztán elkezdte letarolni. Már állt néhány újdonat új bérház. Az akkori tanácsi vezetőkben megfogalmazódott a nagy ötlet: „egy lépcsőház, egy cigány család”. Talán nem is lett volna olyan „elvetemült” ez a gondolat, ha a cselekvést megelőzi valamilyen környezettanulmány és ennek nyomán csak az arra alkalmasakat helyezték volna a putrikból, lemezbódékból, agyagtákolmányokból az összkomfortos lakásokba. Nem így történt.

Konfliktus konfliktust ért, az eltűzelt parkettától, a harmadik emeletre felhurcolt, erkélyre kicsapott lóig minden elképzelhető és odáig elképzelhetetlen eset előfordult. Ráadásul az üresen maradt viskókba azonnal új lakók költöztek, akikről azt sem lehetett tudni honnan jöttek. Erre még csak-csak találtak megoldást: azonnal letörölték a föld színéről azt a tákolmányt, ahonnan kiköltöztették a „birtokost”.

Az összkomfortos lakásokat is hamar elhagyták az új lakók. Nem is nagyon kellett erőszakoskodni velük, hiszen nem érezték jól magukat az ő szóhasználatukkal élve: parasztok között.

Balázs János, a világhírnévre szert tett naiv festőről is azt mondogatják: abba halt bele, hogy el kellett hagynia kicsiny, megszokott cigány-dombi viskóját.

Lassan-lassan kialakultak az új „magok”: a Zagyva rakodó, ahol olcsó bérű kolónialakások várták a régi közösségre vágókat, a Zöldfa út, ahol az emeletes, összkomfortos – de a betelepülő és az egyre nagyobb számban lévő cigányok miatt kívánatoságukat veszített – lakásokba már nem költözött fehér ember, és Idegér, ahol se víz, se csatorna: csupán a pottyantós vécék.

Az újra kolonializálódás elindult és meg is valósult, sőt – a demográfiai mutatók, a lakosság származási arányának alakulása folytán – az Acélgyári úton, alig pár évvel ezelőtt, újabb „kemény hely” kialakulása kezdődött el. Abban az utcában, amelyet valamikor a város egyik legszebb helyének tartottak és kizárólag a jól dolgozó, megbecsült gyári generációk kiváltsága volt éppen ott lakást kapni.

A város bérlakásainak rendszerváltás utáni privatizációja nem érintette az említett helyeket. A Salgó Vagyon Kft. megjelentével – amelyet a város önkormányzata hívott életre, hogy legalább részben megszabaduljon a bérlők okozta gondoktól – még jobban elmérgesedett a helyzet, hiszen az üzleti alapokon álló cég már nem tűrhette tovább a szolgáltatási díjak és a lakbérelmaradások további halmozódását.

Elkezdődtek a kilakoltatások. A kilátástalan helyzetben lévők Zagyvapálfalván a Hársfa út végi, már évtizedek óta lebontásra ítélt két, úgy, ahogy „helyrefofozott” bérházban kaptak helyet. Az elsőként kidobottaknak tulajdonképpen nem volt szerencsájük, hiszen a jelenleg bérlakásban élőknek egyharmadát ki lehetne lakoltatni a hátralékaik miatt, ha lenne hova... Az utcára lakoltatást viszont, legalábbis nagyobb tömeget érintően, még mindig megakadályozza a város vezetőinek valamiféle szégyellősége, ha lehet így mondani. Ez a jelenség talán országosnak is mondható.

A díjfizetések nagyarányú elmaradása semmiféle mozgásteret nem hagy a Salgó Vagyon vezetőinek. Nincs pénz a kezelésükre bízott épületek felújítására. Beruházásra, korszerűsítésre még csak nem is gondolhatnak. A lakbérek pedig, ebben az elátkozott régióban, amely az iparstruktúra átalakításának legnagyobb magyarországi vesztese volt, nem nagyon csordogálnak be azoktól, akik állásukat veszítették, akiknek még közmunkát sem tudnak biztosítani – így aztán megspórolhatja rajtuk a „gondoskodó társadalom” a már elnevezésében is gúnyolódó jövedelempótló támogatást is.

– Ugyan mit akarnak mondani azzal, hogy „jövedelempótló”? – kérdezte tőlem egyszer, dühösen az orrom alatt hadonászva se írni, se olvasni nem tudó, analfabéta, de nem hülye ismerősöm. – Ugyan milyen jövedelem van nekem, amihez pótolnak? – végül együtt röhögünk az elnevezés kitalálóján.

– Idegér a legrosszabb. Idegérbe ne menj egyedül! Az egy lepratelep. A Zöldfa út luxus-hely ahhoz képest. A város szégyene – hangzik el azonnal, ha Salgótárjának erről a településrészéről esik szó. Ilyen vagy hasonló megbélyegzésben csak nagyon kevés, más területnek van része.

Mikuska István idegéri fotója

Egyik vasárnap aztán elindulunk Idegérbe.

A megyeszékhely hetvenes években egekig magasztalt főterétől kétszáz méterre már kezdődik is a Karancs utca torkolata, ami nyugodtan lehetne a nagy lendület megtorpanásának szimbóluma: hepehupás, toldozott, foldozott az úttest, a járda, a félik bontott dűledező, vakolatukat vesztett házak között üres, gazos telkek és néhány új épület található.

Aki végigmegy ezen az utcán elgondolkodhat a város egykori dicső fejlődésén és mai hanyatlásán. Van miről elmélkedni, ha benéz egy-egy udvarba, vagy megpillantja a megyei jogra emelkedett település egyetlen antikváriumának helyet adó viskót.

Kilépve a Karancs utca végén a Kővár utcán folytatjuk utunkat. Hosszan elnyúló garázsok között haladunk Idegér felé. Cigány férfi és nő jön szembe. Mindketten egy-egy gyermeket tartanak a karjukon. A nő meztláb, kezében hozza fekete körömcipőjét. Tíz méterre lehetnek tőlünk, amikor ledobja maga elé s belelépve folytatja útját: megérkeztek a városba. A garázsok többsége előtt fél méteres gaz jelzi: nem érdemes betörni, mert nincs bennük semmi. Az út tele üvegszerűvel. Gondolkodom, hogyan jöhetett itt át sérülés nélkül a meztlábás cigányasszony.

Bal oldalon rozsdás szemetes konténer csordultig tele, mellette, körülötte óriási kupac és egy félig elégett műanyag kuka. Ez már Idegér. Néhány magánház, kerttel, mindennel, ahogyan kell. Elelmiszerbolt a sarkon, rozsdás, de rendszámot viselő teherautó áll az út mellett. Már csak a cégtábla hirdeti az egykori pékség helyét. Kétkerekű üres kocsit húzókk bukkannak fel. Megvárjuk őket, hogy tájékozódjunk, hiszen az útelágazás, ahol állunk, nem súgja merre kell mennünk.

Lakatos Ernőt keressük, aki öltönyösen, nyakkendősen látogatott meg a szerkesztőségben két héttel ezelőtt. – Építési vállalkozó vagyok – mutatkozott be. Gyanakodva néztem, ismerős volt valahonnan. Kiderült, hogy az egykori Ötvözetgyárban dolgozott, ahol életem kohász korszakát töltöttem, egy ideig csapolóként „működve” a kemencék forróbbik végén. Nagy nehezen, de tisztáztuk: ismerjük egymást. Elmesélte az ötletét, amely szerint, ha ő, mint építési vállalkozó megkapná a bontási jogát a városban eltűntetésre ítélt épületeknek, akkor a hasznosítható anyagból felújíttatná az idegéri bérlakásokat. Szerinte most olyanok bonthatnak, akik letesznek ötven-hatvanezer forintot és akár ötszázezret is kiárulnak az anyagból.

– Ha nekem adnák a jogot, akkor lenne munkája az idegérickeknek, rendbe tennénk a lakásaikat és a maradék anyag eladásából lehetne fedezni a bérüket is – mondta Ernő és papírokat teregetett elém. Beszélt már a városgazdálkodás vezetőivel, a polgármesteri hivatalba is levelet írt, a Salgó Vagyonnal is megpróbált zöldágra vergődni. Listát mutatott, amin a lakók aláírási sorakoztak, azoké, akik támogatják az ötletet. Hívott, menjek, nézzem meg a mostani, áldatlan állapotokat. Ez adta a végső lökést a telep meglátogatásához; e miatt ácsorgunk most ezen a sarkon. Az emeletes magánpaloták felé nézegetek, úgy sejtem ott lakhat valamelyikben Ernő, a vállalkozó, akinek még telefonja is van, csakhogy annak az útnak nem Bereczki Máté a neve. A két férfi azonnal megtorpan, amikor rájuk köszönünk.

– A tanácstól vagy a Kőjáltól jöttek?! – szegezi nekünk a kérdést a magasabb, erőteljesebb testalkatú, mint később megtudjuk: *Baranyi Kálmán*. Hamar tisztázzuk: egyik nagy-

tekintélyű hivatalhoz sincs közünk. Kiderül, hogy tovább kell mennünk, de nem palotában kell ám keresni Ernőt, hanem az egyik barakklakásban, annál az ajtónál, amelyik előtt egy kis teherautó áll. A két férfitől dől a panasz, amint megtudják, hogy újságban is megjelenhetnének a gondjaik. Egymás szavába vágva mondják.

– A csatorna, meg az eresz egyenlő a nullával.

– Eddig száz, meg kétszáz forintokat fizettünk ezekért a semmi lakásokért, amiket már régen le kellett volna bontani. Azután felemelték a lakbért ezer forintra és most már kétezeret kérnek.

– De máról holnapra ám...!

– A bogarak jönnek fel a padló alól. Én már a télen beáztam, erre a tanács azt mondja, hogy nincs pénz! Mire fizessünk akkor lakbért?

– Majd meglátják: a véccék ezen a jobb oldali soron saját maguktól összedőltek.

– A kémények széthullanak, már estek le téglák, betörnek a cserepeket. Jó, hogy agyon nem ütöttek valakit.

– Itt mindenkinek van három-négy-öt gyereke. A legkevesebb a kettő. Gondolják el mi lenne...

– Olyan körülmények vannak itt, hogy az borzasztó. A tanácsnál meg se mozdítják a kezüket. Ki se jönnek, hogy megnézzék a házakat. Ez, a jobb oldali sor egy nagy személdomb és még van képük pénzt kérni.

– Itt vezették a gázt, adtam öt kilót a kotrónak, eltúrta a szemetet. Be is takartattam, mert ugye egészségügyileg... Egy hét múlva már ugyanaz volt, mint előtte. A gázvezetékét leállítták, nincs itt se víz, se gáz, semmi.

– Tarjában ez a legelmaradottabb rész. Itt semmi sincs.

– Több, mint harminc évesek ezek az épületek. Rimánkodni kell, hogy bejárati ajtó adjanak. A nagyanyám nyugdíjas asszony. Itt lakik, amióta ez a telep megvan. Nem is egyszer ment be az ingatlanhoz, hogy adjanak már neki egy ajtót, mert el van deformálódva a régi és hiába fűt. Nem adtak semmit. Anyagot kértem, hogy le tudjam betonozni a szoba alját. Semmi – mondja *Danyi József*, a két férfi közül a fiatalabb. – Megcsináltam volna magam – folytatja –, de nem kaptam... Három kicsim van. A spájzot átalakítottam főzőfülkének, így tudunk külön lenni a gyerekektől, mert ezek ilyen szoba konyhás féle lakások. Most a gyerekek vannak a szobában. Nincs munkám, ezen a jövedelmes pótlón vagyok. Mondja meg nekem, hogy miért kérnek ezek pénzt, ha nem csinálnak semmit!? A sok vihar, ami volt, annyi cserepemet levitte, hogy már azt sem tudom mennyit. Szinte már lakhatatlanok a házak.

– Jövünk mi visszafelé egy óra múlva és megmutatunk mindent – ígéri Baranyi Kálmán. – Akkor megmutatom majd ott fenn a sor végén a diófánál, hogy mi van. Nyitott ott egy árok és folyik benne a víz. Valaki rákötötte a szennyvizét és néha jön éjjel, nappal. Akkora a bűz, hogy csak...

Baranyi Kálmán Litkéről, egy nógrádi faluból került ide. Közel húsz éve költözött a feleségéhez. Salgótarjában az Acélgár dróthúzó üzemében dolgozott. 1985-ben 10-11 ezer forintot keresett. Minősített hegesztő a szakmája. Nem tud vele elhelyezkedni Salgótarjában.

– Vannak itt olyan fiatalok, akik együtt élnek és az alapfokú higiénéjével sincsenek tisztában – folytatja. – Borzasztó, amiket csinálnak. Így nevelkedtek. Hogy honnan jöttek?

– Ez a telep itten rokonság – szól közbe Danyi József. – Vannak itt illegális beköltözők is, meg akik ide nősültek. A parasztok megunták, ami itt van és elköltöztek. Erre fogta magát némelyik és csak úgy beköltözött. Van azért itt két magyar ember is. Házban laknak. Én Salgótarjában születtem és mindig itt éltem.

– Kilenycezer-háromszázötven forintja van az asszonynak – veszi vissza a szót Baranyi. – Fizetnének mi a villanyt is meg a lakbért is, ha lenne miből. Nekem a jövedelempótló van. Őszinte leszek. A jövő hónapi jövedelempótló felét már előre fölszedtem kölcsönökbe. A múlt héten biciklivel mentem le Heves megyébe, Recsk alá, pénzt keresni. Rezet, alumíniumot szedek. Van egy kis kapám, azzal. Van, amikor megvan ezer forint is, néha hat-hétszáz. Ha nem akar az ember lopni, akkor rákényszerül mindenre. A szabadságot meg akarom tartani. Inkább nem lopok. Most is azért megyünk, mert tíz üveg sörért vettem egy kis anyagot. 120 a sárgaréz kilója, a vas 7, a vörösréz 220, az alumínium 100 forint.

– Kiküldött nekem a napokban a tanács egy papírt, hogy segít nekünk fizetni a lakbérelmaradást – mondja Danyi József. – Bementünk a Salgó Vagyon Kft-hez, mert oda tartozik minden dolog. Erre azt mondták, fizessük minden hónapban a lakbért, ezt a kétezeret, rá meg az elmaradottból is mindig kettőt. Ez már négyezer forint. Ők majd akkor eldöntik, hogy adnak-e támogatást.

– Nem úgy van! – szól rá Baranyi. – Úgy van, hogy be kell menni a tanácsra, ha valaki lakbértámogatást akar kérni és kap egy papírt. Ki kell tölteni. Sok az írástudatlan. Itt volt nekem az asszony nyugdíjkérelme. Van itt a Pisti. Három diplomája is van neki. Kitöltötte és majdnem visszadobták. Hogy tudnék, akkor én telefírkálni egy ilyen rafinált, kacifántos megfogalmazásút... Ha mégis kitöltöm a lakástámogatást, akkor le kell pecsételtetni a Vagyon káféttel, hogy nincs semmi tartozás. Akkor kapnék csak támogatást.

– Miből fizessem a négyezret...? – ragad le a témánál Danyi.

Megkockáztatom, próbálják a cigány kisebbségi önkormányzatot, a képviselőtöket...

– Nem érnek azok egy forintot se – legyint rá Baranyi.

– Ha beadjuk segélyre a tanácshoz a kérelmet – folytatja tántoríthatatlanul a fiatalabb – kijönnek környezettanulmányra, de azonnal el van felejtve, hogy mit láttak itt Idegérben. Az nem kerül tovább sehova. Rendszeres segélyre is sokan beadták. Erre jönnek nézni, hogy mi van. Azért az ezer forintnyi segélyért...

– Nézik, hogy van-e színes tévéje, vagy parabolája.

– Összeírkálnak, aztán semmi. Csak a papír jön, hogy menjen be a kis pénzért, ha egyáltalán megítélik és ezzel kész. Tovább semmi... Minden marad a régiben.

Danyi Józsefnek 19 ezer forint lakbérhátraléka van.

– Jött egy nő hordta szét a papiros értesítőket. Van, akinek még 30 ezer forintos tartozása is van és benne áll, hogy felbontják a szerződést. Miért nem hagyják megvenni ezeket a lakásokat? Már egész Tarjánt eladták, de itt nem engedik megvenni ezeket a romokat. Tizenöt éve le akarják bontani a kolóniát. Felújítani se akarják...

Csak nagy nehezen lehet elszakadni a két panaszkodó férfitől. Megígértetik, hogy elmegyünk és megnézzük a lakásukat.

Alig tíz-húsz méter után bukkan elénk a földszintes barakképületek sora. Ez hát a Bereczki Máté út 22. Lekanyarodva az útról, az utcasori homlokzatok viszonylagos rendezettsége a semmibe vész. Előttünk a négylakásos épületek sora. A látvány elképesztő. Szemét- és romhalmaz, vakolatvesztett falak, csorbult bejárati lépcsők, lepattogzott festékű ajtók...

Egyetlen szál koszos, valamikor talán fehér, atlétatrikót viselő mezítlábás kislány vágat el mellettünk. A pottyantós klozettkok sora mögötti szemétdombig szalad, aztán négykézlábra ereszkedve túrni kezdi, buzgón kutatva valami számára nagyon fontos után.

Lakatos Ernő a szoba-konyhás lakás konyhaasztalán ül, előtte iskolai világtérkép és néhány újság, a keresztrejtvényes oldalra kihajtva. Zavartan mentegetőzik, hogy éppen nincs túl jó passzban, mert nyugtatókat szedett. Élettársa egy pillanat alatt eltűnik mellőlünk. Letelepszünk az asztalhoz, húzza elő a papirokat, amiket már a szerkesztőségben is megmutatott. Mondom, nem kell, de hajthatatlan. Újra elmondja ötletét, kiegészítve azzal, hogy tudja: hiába hoznának rendbe mindent, mert laknak itt olyanok, akik azt sem tudják mi az alapvető tisztaság, és jönnek fel a mindenféle bogarak a szobák hajópadozata alól, van itt patkány is, három ember már meghalt tüdőbajban. A lakótársát, akit nyolc évvel ezelőtt fogadott ide, mert hajléktalan guberáló volt, most vitték el Nógrádgárdonyba a tüdejével, lehet, hogy vissza se kerül többet élve.

– Megkérdeztem az orvost, hogy miért van ez – meséli Ernő. – Azt válaszolta, hogy a szociális körülmények miatt és a vitaminhiány... Az emberek most felszólításokat kaptak, hogy fizessék be a lakbérhátralékaikat...

Ömlik belőle a szó, ide-oda csapong és kifejti, ha itt már rendben lenne minden, akkor „összefogással” felállítanának egy öt fős rendfenntartó csapatot és rászólnának azokra, akik személnek.

Mikuska István idegéri fotója

Lakatos Ernő Szabolcs megyéből, Fülesdről költözött 15 évvel ezelőtt a munkát kínáló Salgótarjánba. Földműves családból került az iparba, majd kitanulta a kőműves szakmát. Utolsó gyári munkahelye az ötvözetgyár. Bezárása után munkanélküli lett, dolgozott pár hónapot a Városgazdálkodásnál végül a Kohászati Gyáreépítő Vállalatnál helyezkedett el. Egy idő után úgy gondolta, hogy kiváltja az ipart. Takarító kisiparosként a városi piacot takarította, havi 70 ezer forintért. Mindössze hat hónapig folytathatta ezt a tevékenységet.

– Úgy gondolták az akkori tanácsi vezetők, hogy kevesebért is meg tudják csináltatni. Felbontották velem a szerződést. Később aztán megtudtam, hogy jóval többbe került nekik. Újra munkanélküli lettem, de iparos akartam maradni. A testvéremmel vagyok építési vállalkozó. Közösen dolgoznánk, ha lenne mit, mert csak ígéretések vannak. Úgy gondoltam, el kell valakinek kezdeni Idegér kitakarítását, meg a lakások rendbehozását. Vegyesen vannak itt magyarok, meg cigányok. Lehetne rendet csinálni, csak akarni kellene! – jelenti ki és már nem is hozzám, hanem egy belépőhöz intézi a szavait.

Bemutat. *Csikós Gyula* azonnal rátér arra, hogy felszólítások jöttek a lakbérhátralékok miatt és nagy az elkeseredés az egész telepen. Előkerül az egyik, a Salgó Vagyon Kft. által küldött papír.

„Nyilvántartási adataink alapján megállapítottuk, hogy 1997.04.30-ig a bérleményre lakbér és egyéb szolgáltatási díj hátralékot tartunk nyilván...” Az összeg majdnem negyvenezer forint. Ernő dühöng.

– Mondd meg, mi az, hogy egyéb szolgáltatás? – néz rám elsötétülő szemekkel, majd az újonnan érkezett vendégével egymás szavába vágva sorolják, hogy itt bizony nincs bevezetve a víz, mindenki azzal és úgy fűthet, ahogy akar, a vécék félig elsüllyedtek már a talajban, mert mocsárra épült itt minden, a lakások vízesek, a csatornák szétrothadtak, az ajtók tokja ki akar esni, emberemlékezet óta nem tatarozott itt senki, a kémények életveszélyesek...

– Milyen egyéb szolgáltatásról beszélnek ezek?! – csattan föl Csikós is. – Jöjjön és nézzen körül!

A szóözönnek egy időse, ősz hajú asszony érkezése vet véget. Nem cigány. Rövidesen kiderül, hogy az egyik közeli magánházban lakik és ott van az a telefon is, amit én Ernőének hittem eddig. *Eszes Ambrusné* férje meghalt, egyedül maradt a nagy házban. Szeretné eladni, de még egyetlen jelentkező sem volt, mert Idegérben lehetetlen ingatlant értékesíteni. Hiába szép a ház, hiába van jó helyen, amint megtudják a címből, hogy hol, melyik városrészben kell keresni, vége mindennek.

– Az árat se kérdezik meg. Még egy jó érzelmű, tiszta, pedáns cigány se veszi meg – legyint lemondóan. Harminckét éve lakom itt. Amikor idejöttünk a férjemmel a Jászágóból nagyon szép volt ez a hely. A megélhetés miatt jöttünk... Akkoriban még nagyon jó volt, mára aztán már minden teljesen elkorcsosodott. Nincs nekem bajom a cigányokkal. Megvagyunk itt együtt jól, hiszen látja. Magyar ember is van itt, aki nem megfelelő tisztasági szempontból. Ez egy nagyon rossz hely lett. Terjed a bacilus, az állatoktól kezdve minden elpusztul, ami itt van. Fás volt valamikor a hegy alja. Az akácillat helyett már csak a bűz van. A fákat kivágták, elfűtötték. Öt éve kezdődött ez a borzasztó állapot. Már egyszerűen tűrhetetlen. Igaz, engem tiszteltetben tartanak, tőlem még semmit nem vittek el, de a telkes gazdáknak van elég bajuk. A férjem férfi szabó volt, őt is tiszteltetben tartották...

– Vállalnánk a felelősséget, ha kitarkíthatjuk Idegért, hogy tiszta marad – folytatja Lakatos Ernő. – Ki tudnánk szűrni azokat, akik nem rendesek, csak kapjuk meg a polgármesteri hivatal, a Vagyon káéfté, meg a városgazdálkodás segítségét.

Megkérdezem, hogy mit fognak azzal csinálni, aki továbbra is szemetel, renitenskedik.

– Beszéltem az emberekkel. Megígérték, hogy rendet fognak tartani. A polgármesterrel is megbeszéltem, hogy aki az udvarát meg a lakását nem tartja tisztán, az ellen szankciót fogunk indítani, hogy Idegér ne legyen lepratelep. Eljárás lesz, ha kell. A szegény aluliskolázott embereket is rá lehet vezetni arra, hogy lehet tisztán és becsületesen élni. A nagy gond a munkanélküliség. Még munkát is akarok szervezni nekik, akár az ország másik részében is.

Csikós Gyulával az udvaron találkozunk újra. Harminc éve lakik a 18. szám alatt. Tizenöt évig dolgozott a Városgazdálkodásnál. Elveszítette ő is a munkáját, mint annyian mások ebben a városban.

– Jó lenne már ha valaki felkarolna bennünket és segítene, meg irányítana – mondja. – Jó lenne, ha akadna munka és ezeket az elmaradt díjakat tudnánk fizetni. Nekem most 42 ezer forint lakbérelmaradásom és 17 ezer villanyszámla tartozásom van. Úgy alakult ez, hogy már vagy húsz család is lakott nálam, akik közben elmentek. Jött ide a bátyám, a rokonság, utójára a nővérem, a húgom is. Most kapott lakást. Én voltam a kisebb, rám maradt az egész tartozás. Most vagyok 41 éves. Három éve jövedelemptőlóból élek. Akárhogy akarom, nem bírom kifizetni a tartozást. A kilencezer-kétszázból nem telik. Mire jön a pénz, már előre adós vagyok belőle négy-öt ezerrel. Vannak romák, akik uzorakamatra adnak kölcsönt. Előre megy el a jövedelemptőló. Sokan vagyunk úgy, hogy mire megkapjuk már semmi sem marad belőle. A szüleim harminc éve meghaltak. Egyedül lakom már és rám szakadt minden fizetni való. Próbálkoztam azzal, hogy vettem pálinkát és árultam. Bejelentettek. Ötvennégyezer forint büntetést kaptam. Húszezerrel kellett kifizetni belőle, aztán már teljesen végem lett.

Pár méterre, a lakások bejárati ajtajával szemben, csupasz téglafalás budisor. Az egész építmény megroggyant, széles repedés a homlokzatán, néhány téгла hiányzik. Mellette a másik klozetsor egyik fülkáján még ajtó sincs. Az építmény oldala bedőlt, a tetejének a negyede már jó régen leszakadhatott. Feketedett gerenda és lécvégek meredeznek a csonka tetőből.

– Ezeket is rendbe lehetne hozni a bontott anyagból, amit meg akarunk kapni – mutat Ernő a vécésorra. Kiderül, hogy alig használják. Inkább a mögötte lévő sík területen végzik az emberek a dolgukat, vagy bilibe, és egyszerűen kilötyintik.

Ernöék háza mellett az egyik saroklakásból vékony cigányasszony kukkant ki. *Oláh Andrásné* némi noszogató után azt panaszolja, hogy semmilyen jövedelme sincs. Megszült a menyé, inkább a kórházba ment látogatni és nem járt pecsételtetni a „munkaügyibe”.

– Így aztán elvették a munkanélkülimet. A szeméttelre jár a férjem meg a fiam. Abból élünk, amit ők összeszednek. A vasból, alumíniumból, meg a papírból... A bátyám veszi át. Szoktam menni én is kukázni a városba. Sokszor van, hogy enni sem tudunk. Megmondom én, hogy jó páran rá vannak kényszerítve arra, hogy csak úgy szerezzenek. Se a férjemnek, se a tizenöt éves fiamnak nincs rendes munkája. Én a városgazdálkodásnál dolgoztam,

aztán megbetegedtem. Hat hónapig voltam táppénzen, azután tíz évi dolog után elzavartak. Nem volt könnyű életem. Tizennégy éves voltam, amikor a férjemhez kerültem, most vagyok harmincegy. Nem olyan régen jöttem haza Balassagyarmatról, a kórházból. Az idegimmal voltam ott. Sok a baj. Csodálkoznak, hogy lop a nép? Nem csoda.

– Volt-e már az önkormányzatnál segélyért?

– Nem – mondja határozottan, majd hozzáteszi: – Úgy se adnak! Próbáltam, elutasítottak. Azt mondták, menjek munka után. Még azt se értik meg, hogy beteg is vagyok. A férjemnek sincs semmi...

Oláh Bertalan három éve lakik a telepen. Beinvitál a lakásukba. Éppen mos a felesége. A szomszédból hozták át egy szál kábellel az áramot a hagyományos tárcsás mosógéphez, meg a centrifugához. Óriási halom kimosott és mosatlan ruha mindenfelé.

– 2000 felett kellene fizetni lakbért. Van most vagy 20 ezer hátralékom. Fizetem befele, mert kaptunk háztámogatást. Öten lakunk itt – mutat körbe. – Munkahely nincs, mi is a szemétre járunk guberálni, mint a Tündéék, akivel az előbb beszélt. Hiányzik a kilencven nap közhasznú munkám is, így aztán semmi pénzt nem kapok. Az egyik gyerekem három éves, a másik hat és van egy négy hónapos fiam. Nézze meg, mi van itt – mondja és mintha egy kis büszkeség lenne a hangjában. – Ez a fal, meg a másik se volt itt. Úgy utalták ki a lakást, hogy nem volt még ablak se. Semmi az ég világon. Mi csináltuk meg. Az öcsémektől kapom az áramot. Most hozatom majd ki a villanyórát, mert be kell vezetékelnem előtte az egész lakást, persze a saját költségemre. Itt mindent én csináltam meg. Raktam le a linóleumot is, ahogy tudtam szerezni. Hát az ablakot azt még ki kell cserélni egy normálisabbra, az igaz, de majd szerzek. A gyerekek a feleségemmel benn alszanak a szobában, én meg a konyhában. Ha kis támogatást kapnék, olyan lenne nekem, mint az arany... Mellékmunka nagy ritkán lenne, de el se merem vállalni, mert megadóznak, elkapnak. Inkább guberálni járok a szemétdombra. Ezen a szeméten nem guberálhat más csak mi, akik hatan szerződés alatt vagyunk. Így csak mi lehetünk ott. Nem kapunk fizetést, de amit találunk, az a miénk.

– Naponta háromszor mosok a gyerekekre – szólal meg mentegetőzve a feleség, *Bangó Veronika*, miközben egy pillanatra sem hagyja abba a ruhák válogatását. – Az Acélgárban dolgoztam, a szögcsomagolóban. Két évig voltam ott. Ami jövedelmünk van, az a gyes, meg a családi pótlék.

Jókorá adag ruhát tesz a fekete levelet forgató mosógépbe. Úgy érzem, útban vagyunk. Kicsi a hely a gépnek, a ruháknak, meg a ki-be szaladgáló gyerekeknek.

– Ez nem az enyém – bökk rá az egyikre a házigazda –, csak úgy itt van...

Az udvarban a szomszédos lakás előtt egyre lázasabb tevékenység folyik. Népes segítő csapat sűrög-forog. Cementes zsákok hoznak, bontott-tégla kupac, kirakott heverő betétek, sparherd, bútorok az udvaron. Tatarozzák a lakást. Hatalmas fazékból gulyáslevest mernek tányérokba. Nem nyúl hozzá senki. Nem igazán lehet tudni kinek szánták. *Oláh Kornélné* panasolja, hogy eddig már húszezer forintba került ez a renoválás.

– Egy fillért se kaptunk rá sehonnan, pedig úgy lehet, ötvenezerbe is bele fog kerülni – mondja. – Az a szerencse, hogy a férjem dolgozik a városgazdálkodásnál. Nekem nincs munkám. Kétezer felett kellene lakbért fizetnünk..., de nem fizetem! – jelenti ki határozottan. –

Így aztán van már negyvenezer forint hátralékom. Majd akkor törlesztem, ha adnak rá támogatást, meg ha rákerül a nevemre a lakás, mert se kiutalni nem akarják nekem, se megvenni nem hagyják.

– Mi lesz akkor, ha rendbehozzák és kiköltöztetik magukat? – kérdezem, elképedve a rendezetlen jogviszonyukon.

– Akkor fogok és összeverek mindent – mondja harciasan. – Nem megy ebbe bele senki! Öten vagyunk itt a férjemmel, meg három gyerekkel. Az egyik egy hónapos, a másik három, a nagyobb hét éves. Tizenegyezret kapok családi pótlékra, most jön majd a gyesre tíz, a férjem meg huszat keres. Ebből élünk és tatarozunk. Ezt már nem lehetett lakásnak nevezni. Jöttek itt már fel a vízbogaraktól kezdve mindenfélék. A padló el volt rohadva. Még az önkényes lakásfoglalók is kifizetnének mindent, ha az ingatlankezelő adna ajtót, ablakot, anyagot, hogy ha valaki rendbe akarja tartani a portáját, akkor meg tudja tenni. Nem várunk mi itt százazreket, csak segítenének valami kicsit.

*Oláh Zsolt*né a sürgölődőket nézegeti. Némi büszkeséggel mondja, hogy semmilyen fizetnivaló elmaradásuk sincs. – Pedig segélyből élünk mi is a három gyerekkel. Az én ajtóm is be van jelentve már negyedik éve. Semmit se csináltak vele. 1985-ben kaptuk a lakást, azóta egy szalmaszálat se tettem rajta keresztbe. A csatornámat egy évvel ezelőtt mérték fel. Lemérték, hogy mennyi anyag kell hozzá, de egy métert se hoztak azóta se. Az ingatlanlál dolgoztam és ennek ellenére se tettem semmit. A férjem négy éve munkanélküli. Tizenhét, tizenhárom és egy kilenc éves gyerekünk van. Nagyon szegényen élünk. Csak az iskolás könyvek nyolcezer forintba kerülnek. Továbbtanulásról nem is lehet beszélni.

– Mit csinál egy tizenhét éves fiatalember egész nap, ha nincs munkája? – kérdezem.

– Lány az! Mit csinálna? Semmit.

– Mi lesz vele?

– Majd férjhez megy. Ezt tudja majd kezdeni. Tanulni nem tud, dolgozni nem tud, eltartani se tudja magát, egyszerűen majd férjhez megy. Hála Istennek, van kilátásba egy jó férjnek való.

Sok a gyerek. Többnyire koszlott ruhákban szaladgálnak. *O. Zsanett* nem futkározik, nagyra meresztett szemekkel néz bennünket és hallgat. Tiszta, fehér pulóverében kéri a környezetből. Megkérdezem, hogy jár-e iskolába.

– Harmadikos vagyok és négyes tanuló – feleli csillogó szemekkel. – Az olvasást és a matematikát szeretem a legjobban.

– Milyen itt élni? – teszem fel neki a világ talán leghülyébb kérdését.

– Jó is..., meg rossz is – mondja és valahová messzire néz. Hallgatunk, nézzük az udvaron sürgölődőket. – Lenéznek bennünket – szakadt ki belőle kis idő múlva. – Lenéznek a Karancs utcaiak is, meg akik innen fentről jönnek.

– Miért?

– Mert idegériek vagyunk. Én nem szoktam megmondani senkinek, hogy Idegérben lakom...

Elhúzódik. Amikor úgy érzi, hogy nem figyelek rá, eloldalog. A ház sarkán megtorpan, egy pillanatig merőn figyel, aztán eltűnik a málló fal mögött.

Az Alsóidegér úton magánházak gondozott sora, egy egészen más világ fogadja a nézőlődt. Egyik-másik udvarban nyugati kocsis és parabola antenna virít. A kertek többsége

gondozott, ápolt. Az utcából átjáró nyílik a felső útra. *Radics Józsefnét* Ernő kiabálja ki a lakásából. Radicsnééknak tizenötezer forint lakbérhátralékuk van. A kapuban beszélgetünk. A kerítésükön belül gondozott, ápolt a kert és üvegeranda-szerű előtér is tartozik az épülethez.

– Az öt gyerekem közül hárommal vagyok itthon – kezdi akadozva Lakatos Ernő biztatására. – Huszonhárom éve lakom itt Idegérben. Szeretném letörleszteni ezt a hátralékot és megvenni a lakást, mert öt helyiségből áll. Mi alakítottuk ilyen előteressre. Ezt a férjem csinálta. Nem akarják eladni. Egy éve kértem, de nem akarják adni. Nem tudom, miért. Munkahelyem az nekem sincs. Tíz évem volt a Tűzhelygyárban, hat éve meg beteg az apósom, öt ápolom. Nyomorék szegény. Nekem azt mondták, hogy semmi se jár, mert tizenkét éve már, hogy nem dolgozom. Ezért. Úgy küldtek el terhesen a gyárból. A tanács meg a pártbizottság a gyermeknevelést javasolta. Akkoriban ez ment. A férjem is munkanélküli lett közben. Huszonkét év után küldték el. Brigádvezető volt az útépítőknél. Munkanélküliből, meg a hétezerötszáz családiról és hatezer ápolásiból élünk. Hetvenhárom éves az apósom és bármi történhet. Hat éve ápolom, de az nem számít be schova. Nyugdíjba se. Egy évet ha számítana, akkor kaphatnék valami munkanélküli segély-félét. Nem értem ezt az egészset. 12, 14 és 18 évesek a gyerekeim, akik még itthon vannak. A nagyobb lányom ruhakészítő, ő pár hete a cipőfelsőrész készítőknél tudott elhelyezkedni. Háromezer-háromszázat fizetek a lakásra novembertől, becsületesen. Nem akarom, hogy kirakjanak. Nagyon sok ez a teher. Van nekem bojlerom is, de rossz, nem tudjuk megcsináltatni, így lavórban mosdunk, hiába van fürdőszobánk is.

Rákérdezünk a szemközti telken lévő gazdátlan, ajtaját, ablakát vesztett lakásra.

– Van a gazdájának vagy kétszázezer hátraléka. Vagy két éve így áll már, üresen. Egyedül volt és befogadták, ezért nincs most itt senki, pedig odaadhatnák már valakinek. Biztosan örülnének neki olyanok, akik albérletben lagnak...

Fáskamra sor az egyik sikátorban. A kamrasor egyik ajtaján kiszegezett papírdarab. Dűledező betűkkel írt szöveg: „*Ez a bunker Radics Rajmund tulajdona...*” A tizenegy éves tulajdonos büszkélkedik: – A környéket is én tartom itt rendben. Megengedték, hogy ez a bunker az enyém legyen. Kitakarítottam, itt van mindenem. Muto-gatja a játékait, a kis saját kuckót. Gondosan lelakatolja, miután megköszönjük, hogy megnézhattuk a birodalmát.

Visszasétálunk a kolónialakások sorára. *Oláh Sándorné* gyógyszerész a Bereczki Máté úti barakkalakások fölötti szép kertes magánházában lakik, az utca végén. Két ház áll itt egymás mellett. A sarkon lévő az övé. A kerítése mellett földút kapaszkodik fel a Kővirág utcai magánházak sorához. Gazos rét körös-körül. A szemközti domb tetején messziről zöldellnek a telkes gazdák gyümölcsfái. Alig száz méterre van innen a Baglyaskő, a nevezetes vulkanikus természeti képződmény, tövében autóbuszmegállóval és egy táblával, amelyik megmagyarázza a keletkezését. A felirat utolsó sora: „Védjük és óvjuk a természetet!” Közvetlenül a tábla mellett nyitott árokban folydogál a víz, végig a barakkalakások sora előtt, egészen a dűledező vécésorig, hogy az átfolyó nélküli résznél szétterülve felszívódjon a miazmás réten. Oláhné a kerítésen könyökölve panaszkodik az iszonyú bűzre, amit a Kővirág útról időnként lezúduló derítő vagy derítők tartalma okoz.

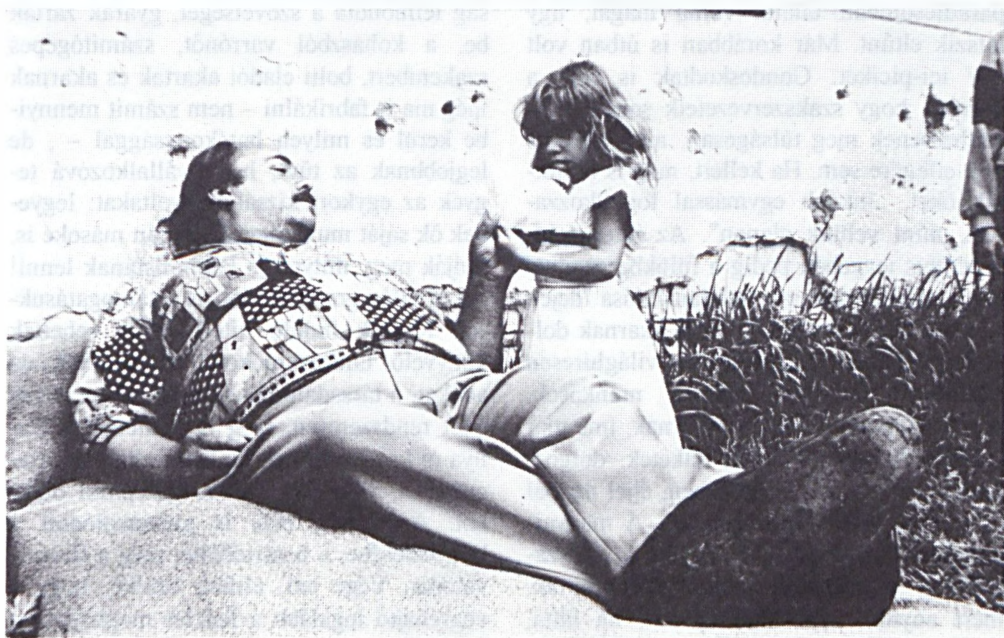

– Itt folyik végig a kertem mellett és a telek sarkánál szétterül – mutatja a szennyár útját. Aztán elmeséli, hogy voltak már kinn megnézni ezt a dolgot az illetékesek, de nem jutottak semmire. Állítólag túl nagyhatalmú emberek laknak felettük, abban az utcában ahonnan rájuk és a telepre zúdítják a mocskot. Megnézzük a telek sarkát. A napsütés felszárította a tócsát, de így is látni néhány gyanús foltot. A szomszédasszony csatlakozik a panaszkodóhoz. Rövidesen kisebb csődület alakul ki körülöttünk. Egyre dühösebbek az emberek a tehetetlen hatóságra, a világra, tán még az Istenre is. Baranyi Kálmán ment ki a szorult helyzetből. Közeli lakásába invitál egy kávéra. A cseppnyi udvar tisztára söpört. Szépen gondozott, fiatal gyümölcsfákat mutat. Ő ültette és ápolta őket. A lekerített porta egy részében ólak. A kifutóban hizó túrja a sarat. A lakás verandáján cserepes növények.

– Kidobták a kukába, én meg fogtam, hazahoztam és ápolgattam. Ugye szépek? – kérdezi. Őlébe veszi az unokáját és dédelgeti.

A barakksorok között személykocsi áll meg. A csigaátvevő. Pillanatok alatt vagy tizenötven sorakoznak a legkülönfélébb tárolóalkalmatosságokkal a kezükben. Az átvevő mér, fizet. Nyolcvan forint egy kiló. Visszafelé caplatunk. Egyik-másik ablak alatt bekerített, pár négyzetméternyi terület. Paradicsom. Ugyan beérik-e?

Rugdосom az üvegcserepeket. Idegér mögöttünk, éli tovább a maga sajátos életét.

Mikuska István idegéri fotója